

№ 9/Н «21»
м. Києва 2025

Міністерство юстиції України

Нотаріальна палата України (далі - НПУ) як організація професійного самоврядування нотаріусів України звертається до Міністерства юстиції України з приводу необхідності комплексного та термінового вирішення окремих проблемних питань, з метою забезпечення правильного та неухильного дотримання санкційного законодавства нотаріусами при вчиненні нотаріальних та реєстраційних дій.

Проблемні питання застосування нотаріусами санкційного законодавства лежать у різних площинах, які полягають в наступному:

1. В результаті останніх змін до Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджених Наказом Міністерства юстиції України 02 січня 2025 року № 14/5 (далі – порядок) деякі норми Порядку було приведено у відповідність до Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо застосування санкцій" від 13 липня 2023 року N 3223-IX, та внесено зміни:

-до пункту 7 глави 3 розділу I Порядку, де в абзаці другому слово "впливати" замінено словами "здійснювати вирішальний вплив (контроль)",

-в абзаці четвертому слова "рішеннях Ради національної безпеки і оборони України, введених в дію Указами Президента України" замінено словами "Державному реєстрі санкцій",

-в абзаці п'ятому слово "впливати" замінено словами "здійснювати вирішальний вплив (контроль)".

Разом з тим, відсутнє законодавче визначення безпосередньо для цілей перевірки санкцій поняття прямого чи опосередкованого вирішального впливу (контролю), на фізичну або юридичну особу, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, при перевірках фактів застосування санкцій, та механізми виявлення фізичних та юридичних осіб, які прямо чи опосередковано здійснюють вирішальний вплив (контроль), критерії оцінки чи призведе вчинення тієї чи іншої нотаріальної дії до порушення санкції відповідного виду.

Так, у Законі України «Про санкції» для цілей цього Закону та санкційної політики держави **не визначено та не розкрито** засадничо поняття та механізми встановлення «юридичних та/або фізичних осіб, що можуть прямо чи опосередковано здійснювати вирішальний вплив (контроль) на фізичну або юридичну особу, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії», та не зроблено посилання на відповідні законодавчі акти для застосування тих чи інших понять/визначень. Що, з огляду на **зміст на правові наслідки** санкційних обмежень, не відповідає принципу правової визначеності у контексті обмеження

конституційних прав та свобод людини та громадянина, тобто, що обмеження повинно базуватися на критеріях, які дадуть змогу особі відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки.

Міністерство юстиції України у своєму листі від 23.01.2023 року № 8085/160181-33-22/8.3.2, адресованому Нотаріальній палаті України, визнає, що законодавство, яке регулює відносини у сфері санкційної політики, не містить визначення чи пояснення, хто є «*юридичними та/або фізичними особами, що можуть прямо чи опосередковано впливати на фізичну або юридичну особу, яка звернулася за вчиненням відповідної нотаріальної дії*», та **рекомендує** нотаріусам з метою встановлення «юридичних та/або фізичних осіб, що можуть прямо чи опосередковано впливати на фізичну особу або юридичну особу, яка звернулася за вчиненням такої нотаріальної дії» керуватися, зокрема, положеннями законодавства, що регулюють подібні за змістом відносини (аналогія закону).

Для цих цілей у вказаному Листі наводить окремі положення:

Роз'яснення Національного агентства з питань запобігання корупції від 29.12.2021 № 11 «Щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю (подання декларації, повідомлення про суттєві зміни в майновому стані, повідомлення про відкриття валютного рахунку)» (далі - Роз'яснення НАЗК):

Закону України «Про захист економічної конкуренції» (в частині визначення контролю та пов'язаних осіб) (далі - Закон № № 2210-III).

Водночас з такою позицією щодо прямого та безумовного застосування, як аналогії, норм наведеного Роз'яснення НАЗК та Закону № № 2210-III саме для санкційних обмежень та заборон важко погодитися, оскільки Роз'яснення НАЗК має статус лише роз'яснення та видано НАЗК суто для цілей декларування доходів спеціальними суб'єктами декларування з урахуванням саме їх специфіки, Закон №2210-III визначає правові засади підтримки та захисту економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності і спрямований на забезпечення ефективного функціонування економіки України на основі розвитку конкурентних відносин, наявні розбіжності у термінології.

Визначення поняття «вирішального впливу (контролю) на діяльність клієнта та/або фізичну особу, від імені якої проводиться фінансова операція» міститься у **законодавстві про фінансовий моніторинг, але - для цілей фінансового моніторингу**. Нормативне регулювання в банківській сфері містить поняття «вирішального впливу на управління або діяльність юридичної особи» у пункті третьому частини 2 статті Положення про ліцензування банків, затвердженого Постановою Правління Національного банку України 22.12.2018 № 149, однак, **сферою застосування** вказаного Положення є саме вдосконалення порядку створення банків та ліцензування їх діяльності, та термінологія не відповідає термінології санкційних обмежень.

З наведеного вбачається відсутність чітких та однакових норм, визначень, єдиних підходів у законодавстві для подібних та/або різних правовідносин щодо визначення та встановлення прямого чи опосередкованого вирішального впливу (контролю) на фізичну або юридичну особу, а також відсутнє будь-яке посилання у Законі України «Про санкції» на ті чи інші законодавчі чи підзаконні нормативно-правові акти чи визначення у них.

Складність перевірки санкцій при вчиненні нотаріальних дій обумовлена відсутністю достатнього правового регулювання, що під тиском відповідальності спонукає до розширеного розуміння та застосування спеціальних обмежень, їх доцільності в одних випадках, і недоцільності в інших, відсутності конкретної регламентації для кожного виду нотаріальної дії та оціночними критеріями впливу нотаріусів та державних реєстраторів, що є суб'єктивним людським чинником.

У зв'язку з цим, просимо прийняти до врегулювання вказану проблематику та, на час до внесення необхідних змін до законодавства, надати оновлене роз'яснення з вказаних питань, а також пояснити за якими параметрами має нотаріус здійснювати перевірки при підготовці до вчинення нотаріальних дій, щоб виявити фізичних та юридичних осіб, які прямо чи опосередковано здійснюють вирішальний вплив (контроль), на осіб, які звернулися для вчинення нотаріальних дій, не ототожнюючи це з правовідносинами фінансового моніторингу.

2. У Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України не унормовано процедури перевірки санкцій залежно від видів нотаріальних дій, що б дозволило визначити найпростіші нотаріальні дії, які абсолютно не можуть призвести до порушення обмежень (заборон), установлених санкцією відповідного виду.

3. Два останні Укази Президента України № 81/2025 від 12 лютого 2025 року та № 38/2025 від 19 січня 2025 року, якими введено в дію відповідні Рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» містять широкі переліки введених санкцій, серед яких вперше зустрічається формулювання такого виду санкцій, як:

«інші санкції, що відповідають принципам їх застосування, встановленим цим Законом (заборона укладення договорів та вчинення правочинів; заборона вчинення правочинів щодо цінних паперів, виданих цією особою; заборона виплати дивідендів або інших платежів, пов'язаних із корпоративними правами (правом власності на частку, акції, паї) на користь особи щодо якої застосовані санкції та осіб, що діють від її імені); «інші санкції, що відповідають принципам їх застосування, встановленим цим Законом (позбавлення військових звань, спеціальних звань, класних чинів; заборона укладання договорів та вчинення правочинів)».

В контексті даних Указів Президента України просимо надати роз'яснення чи означає введення даних санкцій заборону нотаріального посвідчення будь-яких правочинів стосовно підсанкційних осіб щодо яких застосовано вказані види санкцій, якщо ні, то яких саме правочинів це стосується.

В тому числі роз'яснити чи обмежує така санкція право особи на складання/зміну/скасування заповіту, подання заяви про прийняття або відмову від прийняття спадщини, в тому числі такої, справжність підпису на якій засвідчено нотаріально, згоди другого з подружжя на розпорядження нерухомим або рухомим майном, справжність підпису на якій засвідчується нотаріально, згоди на реєстрацію зміни місця проживання дитини або виїзду дітей за кордон, справжність підпису на якій засвідчується нотаріально, договорів про сплату аліментів на дитину, договорів про визначення місця проживання дитини, договорів про утримання дітей/батьків/другого з подружжя/довічного утримання, договорів щодо користування(без права розпорядження) майном, довіреностей на розпорядження майном/активами, та інших довіреностей, які цього не передбачають (наприклад, на оформлення пенсії, на отримання грошей в банку, на оформлення документів

на майно, на ведення судових справ та укладення договору з адвокатом про правову допомогу), вимог тощо.

4. Надати роз'яснення чи можуть банківські установи, до КБВ або одного з КБВ яких застосовані вищезазначені санкції, а також блокування активів, укласти договори та вчинити правочини (довіреності, договори, в тч кредитні, іпотечні, фінансового лізингу, відступлення прав вимоги, продажу іпотечного майна, розпорядження власним майном, в тому числі продажу, міни, іпотеки, передання його в оренду тощо), оскільки вкладниками та боржниками цього діючого банку є велика кількість фізичних та юридичних осіб.

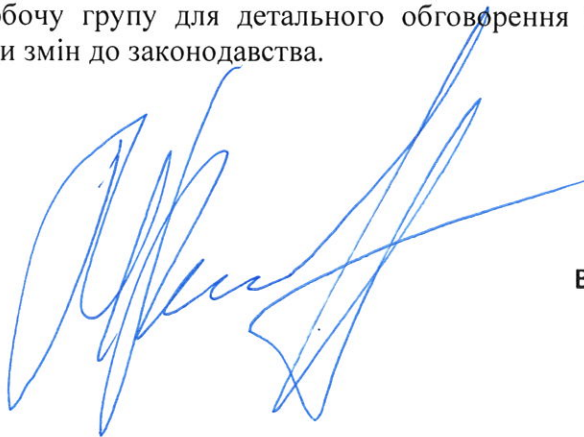
5. Надати роз'яснення чи може Акціонерне товариство "Міжнародний Інвестиційний Банк", істотну опосередковану участь в якому має одна з підсанкційних осіб, до якої застосовані вищезазначені санкції, а також санкція блокування активів, укласти договори та вчинити правочини (довіреності, договори, в тч кредитні, іпотечні, фінансового лізингу, відступлення прав вимоги, продажу іпотечного майна, розпорядження власним майном, в тому числі продажу, міни, іпотеки, передання його в оренду тощо), вчинити інші нотаріальні дії та проводити державну реєстрацію (в тому числі проводити державну реєстрацію набуття, зміни або припинення речових прав на нерухоме майно, обтяжень таких прав, змін відомостей про юридичну особу в ЄДР) для здійснення діяльності в межах діючої банківської ліцензії, оскільки вкладниками та боржниками цього діючого банку є велика кількість фізичних та юридичних осіб.

6. Надати роз'яснення щодо перевірки нотаріусами факту застосування санкцій при засвідченні справжності підписів на актах приймання-передачі часток у статутних капіталах юридичних осіб (в тому числі у зв'язку з укладенням договорів, за якими відбувається перехід права власності до іншої особи/осіб в іноземних державах, зокрема про перевірку відчужувача, який вважає, що відчуження відбулося поза межами юрисдикції України тощо), актах приймання-передачі майна до та із статутних капіталів юридичних осіб, та проведенні реєстраційних дій на підставі, в тому числі таких документів.

Просимо створити робочу групу для детального обговорення цієї проблематики та пошуку рішень та підготовки змін до законодавства.

З повагою

Президент НПУ

Володимир Марченко